

Sanja Pereša Macuka
Igor Jovanović

Jugoslovanski Sokol

varuh nacionalne identitete

Ključno vprašanje

Jugoslovanski Sokol – mladinska organizacija ali politična stranka?

Tema

Delavnica obravnava organizacijo Jugoslovanski Sokol v času diktature kralja Aleksandra Karadžordževića in zajema obdobje od leta 1918 do 1941. Temo smo izbrali, saj gre za edinstveno organizacijo, ki je danes skoraj pozabljena, v svojem času pa je zelo vplivala na vsakdanje življenje. Danes takih gibanj ni, zato bo učencem zanimivo prebuditi duh tistega časa. Prav tako gre za enkratno zgodbo o panslavizmu in povezavi med narodi, družbenimi razredi, verami, izobraženimi in neizobraženimi ljudmi. Tema je sporna, saj je bilo v Kraljevini Jugoslaviji sokolsko gibanje pojmovano kot pacifistična in univerzalno človekoljubna duhovna organizacija. Vsi ti vidiki so bili v tistem času prikriti in Sokol je postal eden od temeljev diktature. Tema je pomembna za celotno regijo, saj je bilo gibanje razvito v vseh predelih Jugoslavije, kjer sta se širila unitarizem in ideja o jugoslovanstvu.

Glavni cilj

Učenci spoznajo organizacijo Jugoslovanski Sokol.

Učni cilji

- Učenci se seznaniijo z idejami, ki jih je širila organizacija Jugoslovanski Sokol, tako z mladinskimi in športnimi kot tudi s političnimi idejami.
- Učenci primerjajo sokolsko gibanje s podobnimi gibanji v ostalih evropskih državah med obema svetovnimima vojnoma.
- Učenci z analizo zgodovinskih virov kritično ovrednotijo različna stališča zgodovinskega dogajanja v času Jugoslovanskega Sokola.

45
minut

Učitelj učencem predstavi temo učne ure in naredi uvod. Učence loči v šest skupin. Skupine dobijo navodila za delo. Vsaka skupina z analizo zgodovinskih virov odgovarja na vprašanja in izpolni preglednico. Predstavniki skupin poročajo o ugotovitvah.

Skupine po vlogah:

1. skupina – duhovnik iz Maribora
2. skupina – kmet iz Varaždina
3. skupina – študent iz Skopja
4. skupina – odvetnik iz Budve
5. skupina – učiteljica iz Sarajeva
6. skupina – gospodinja iz Beograda

Delavnica

Časovni okvir:

1. korak: Uvod – učitelj pripravi uvod o sokolskem gibanju.

2. korak: Učenci delajo v skupinah, ki so jim dodeljene različne vloge: duhovnik, kmet, odvetnik, učitelj, učenec in gospodinja. Vsaka skupina prejme izbor zgodovinskih pisnih virov, s pomočjo katerih izpolni preglednico.

Učenci odgovorijo na vprašanja:

Sokol v Kraljevini Jugoslaviji – kaj je to?

Navedite njegov namen in cilje.

Kako je sokolsko gibanje prispevalo k ohranitvi jugoslovanske nacionalne identitete?

3. korak: Delo v skupinah – zamenjava vlog (učitelj poda učencem čim več različnih zgodovinskih virov – analiza slikovnega gradiva, odgovarjanje na vprašanja, izpolnjevanje preglednice, predstavitev)

4. korak: Delo v skupinah – pogovor o različnih vlogah in pogledih na sokolsko gibanje

Izpolnjevanje preglednice 2 (v prilogi)

Oblikovanje odgovora na ključno vprašanje: Jugoslovanski Sokol – mladinska organizacija ali politična stranka?

Razprava in sklep

Uvod

Gibanje Sokol je nastalo na Češkem leta 1862 kot slovansko kulturno in nacionalno-liberalno gibanje. Njen ustanovitelj je bil češki zdravnik Miroslav Tyrš. Osnovni cilji gibanja so bili: širjenje nacionalne zavesti, fizična in duhovna rast ljudi s pomočjo izobraževanja in telovadbe. Gibanje je dobilo ime po ptici sokolu – simbolu svetlobe, sonca, višine in poguma. Delavnica obravnava gibanje, ki se je razvilo od panslovanske ideje do promotorja ideje o integralnem jugoslovanstvu in močnega orožja jugoslovanske diktature.

Prva skupina – vloga duhovnika iz Maribora

1. Preberite in analizirajte zgodovinski vir, izpolnite preglednico in odgovorite na vprašanja:
2. Sokol Kraljevine Jugoslavije – kaj je to?
3. Navedite njegove cilje in namen.
4. Kakšno vlogo je imelo sokolsko gibanje pri ohranitvi jugoslovanske identitete?

Ko boste izpolnili preglednico in odgovorili na vprašanja, določite poročevalca, ki bo predstavil odgovore s stališča duhovnika.

Vir 1

Skupno pismo katoliških škofov o sokolskem gibanju v Kraljevini Jugoslaviji. Pismo je bilo oblikovano na škofovski konferenci 17. decembra 1932 v Zagrebu z namenom prebrati ga v vseh cerkvah 8. januarja 1933.

“Dragi verniki!

Veliko slabše je, ker Sokol Kraljevine Jugoslavije, da bi ljudi odvrnili od cerkve, prireja shode ob nedeljah in praznikih, dopoldne in popoldne, in to na način, da svojim članom ne pustijo nobenega časa za opravljanje verskih dolžnosti. Tako se v našem mladem naraščaju ruši moralnost, tako se ogroža in uničuje vera. Zato vas, dragi verniki, po svoji dolžnosti najresneje opozarjamo, kot smo to storili že leta 1921, da svoje otroke odvrčate od te nevarnosti, saj bo Gospod Bog strogo upošteval, kako vam je bilo mar za versko in moralno vzgojo svojega naraščaja. To velja tako dolgo, kot bo Sokol Kraljevine Jugoslavije stal na Tyrševih načelih, tako dolgo, kot bodo »Poti in cilji« smernice za življenje in delo Sokola Kraljevine Jugoslavije, dokler bodo na čelu sokolstva stari jugosokoli. Ostanimo trdni v veri svojih očetov. Ne pustimo, da nas od te vere odvrne sokolstvo, ki noče poznati našega Odrešenika, niti našega poštenega hrvaškega (slovenskega) imena.

Politika, 16. 01. 1933.

Vir 2

Telovadba naše vojske (fotografija s shoda v Beogradu)

Ilustrirani Slovenec, 6. 07. 1930. br. 27

1. Kaj vidite na sliki?
2. Kaj je sporočilnost slike?
3. Ali je na sliki kaj neobičajnega?
4. Kaj bi še želeli izvedeti?

2. skupina – vloga kmeta iz Varaždina

1. Preberite in analizirajte zgodovinske vire, izpolnite preglednico 1 in odgovorite na vprašanja:
2. Sokol Kraljevine Jugoslavije – kaj je to?
3. Navedite njegove cilje in namen.
4. Kakšno vlogo je imelo sokolsko gibanje pri ohranitvi jugoslovanske identitete?

Ko boste izpolnili preglednico in odgovorili na vprašanja, določite poročevalca, ki bo predstavil odgovore s stališča kmeta.

Vir 1**Prvi vsesokolski shod Sokola Kraljevine Jugoslavije**

“Njegovo veličanstvo prestolonaslednik Peter se je prvič v sokolski opravi udeležil sokolskega shoda. Med gledalci sokoli je nastalo veliko navdušenje, ki se je podelilo s prihodom članov na stadion. Sokoli (okoli 3000) so prišli na stadion s treh strani, vsi so korakali kakor eden. Ta prizor je bil zelo lep, saj je bilo redko videti toliko zdravih, mladih in lepih deklet. V ostalih točkah so nastopili ruski sokoli s kopjem, lužikosrbski sokoli in deška četa iz Maribora.

Varaždinske novice, 10. julija 1930, številka 31

Vir 2**Sokoli so se vrnili**

V torek, 1. julija, popoldne so se z vsesokolskega izleta v Beogradu vrnili člani varaždinskega sokolskega društva. Sokoli so izredno zadovoljni s sprejemom in se z navdušenjem pogovarjajo o shodu. Še posebej izrazita je bila fanfara, ki je ves čas marljivo igrala. V času velike povorke v nedeljo, 29. junija, ko je šla mimo kraljeve lože varaždinska ekipa, je na fanfarah igrala Varaždinca. Navdušenje gledalcev je bilo veliko. Igranje naše fanfare na velikem shodu se je slišalo tudi v Varaždinu, saj je beograjski radio prenašal povorko in tudi najavil prihod Varaždincev.

Sokoli so se vrnili zdravi in zagoreli od sonca. Vreme je bilo ves čas lepo. Večina članov je prenočevala v šotorih, medtem ko so nekateri starejši člani stanovali v zasebnih hišah. Ženske članice so bile nameščene v šolah. V Varaždinu so sokole pozdravili številni znanci in prijatelji z vojaško glasbo. Z glavne postaje se je začel sprevod do Sokolane, kjer so se razšli. Vseh skupaj je iz Varaždina v Beograd na glavni sokolski shod odšlo približno 160 oseb.

Varaždinske novice, 3. julija 1930

3. skupina – vloga študenta iz Skopja

1. Preberite in analizirajte zgodovinske vire, izpolnite preglednico 1 in odgovorite na vprašanja:
2. Sokol Kraljevine Jugoslavije – kaj je to?
3. Navedite njegove cilje in namen.
4. Kakšno vlogo je imelo sokolsko gibanje pri ohranitvi jugoslovanske identitete?

Ko boste izpolnili preglednico in odgovorili na vprašanja, določite poročevalca, ki bo predstavil odgovore s stališča študenta.

Vir 1

Poti in cilji (sprejeti v obliki resolucije na prvem glavnem zasedanju Sokolske zveze v Beogradu, 29. 3. 1931)

Sokolski nacionalizem

V prizadevanju, da bi vzgojili pomembne osebnosti za družbo, za svoj narod in državo, želi sokolstvo zbrati v svojih vrstah celoten narod. Sokolsko gibanje služi celotnemu narodu in od vsakega posameznika zahteva, da svoje interese oblikuje v skladu s splošnimi interesi naroda.

Sokolska vzgoja je nacionalna vzgoja. Sokolstvo vidi v nacionalizmu nenehno in vztrajno delo za narod. Nacionalizem razumemo kot nesebično, resnično in trajno delovanje za nacionalno enotnost.

Sokolstvo obravnava jugoslovansko nacionalno zavest kot pomemben pogoj za vsestranski in zdrav narod. Sokolstvo Kraljevine Jugoslavije je in bo ostala last celotnega jugoslovanskega naroda, v edinstveni in nedeljivi svobodni državi. En narod, ena država, eno sokolstvo.

Politika, 19. siječnja 1933.

Vir 2

Trogirski incident

Veličastni trogirski krilati levi* opustošeni z udarci kladiv in dinamitom (*krilati levi – simbol beneške oblasti in Beneške republike)

Z namenom dvigniti jugoslovanski patriotizem v Dalmaciji, kar ni v duhu lokalnega prebivalstva, a je ustvarjala vse večje sovraštvo in vsakodnevni odpor, so splitske oblasti začele napade na italijansko dediščino tega kraja z najetimi nasilneži. Prišlo je do demonstracij z vzkliki in zmerjanjem Italijanov, ki so jih poimenovali Mussolinijevi plačanci.

/.../ Za svoje cilje so izkoristili svečanost Sokola in prišlo je do grozovitega uničenja zgodovinskih spomenikov, ki tako naravno krasijo vsa mesta v Dalmaciji.

/.../ Večina domačinov se je vzdržala in bila ogorčena zaradi drhali v službi srbske oblasti. Po poskusu v Splitu so se namenili v Trogir.

Ko se je znočilo, so začeli vandalizem, kakršnega težko razumemo. Divja jeza, odobrena s pasivnim vedenjem lokalnih in policijskih oblasti, se je dvignila nad prelepe beneške spomenike ... V temačni decembrski noči so levi Svetega Marka, ki so jih stoletja spoštovali, zlomljeni od udarcev kladiva najete drhali iz Beograda, padli. Tako so bili levi z Morskih in Kopenskih vrat ter veliki lev, ki je znotraj prelepe mestne lože, po naročilu uničeni z vandalskimi rokami.

Naslednjo noč so se vrnili z baklami in s kladivi še težje poškodovali spomenike. Pod beneško ložo so uporabili dinamit, da bi uničili velikega leva Sv. Marka. Tako je bilo v nekaj urah vse tisto, kar je Trogir ponujal vsemu svetu – slavo in umetnost italijanske kulture, poškodovano in v veliki meri uničeno.

Divje protiitalijansko srbsko sovraštvo, Corriere Istriano, 6. december 1932 – leto XI

4. skupina – vloga odvetnika iz Budve

1. Preberite in analizirajte zgodovinske vire, izpolnite preglednico 1 in odgovorite na vprašanja:
2. Sokol Kraljevine Jugoslavije – kaj je to?
3. Navedite njegove cilje in namen.
4. Kakšno vlogo je imelo sokolsko gibanje pri ohranitvi jugoslovanske identitete?

Ko boste izpolnili preglednico in odgovorili na vprašanja, določite poročevalca, ki bo predstavil odgovore s stališča odvetnika.

Vir 1

Trogirski incident

Veličastni trogirski krilati levi* opustošeni z udarci kladiv in dinamitom (*krilati levi – simbol beneške oblasti in Beneške republike)

Z namenom dvigniti jugoslovanski patriotizem v Dalmaciji, kar ni v duhu lokalnega prebivalstva, a je ustvarjala vse večje sovraštvo in vsakodnevni odpor, so splitske oblasti začele napade na italijansko dediščino tega kraja z najetimi nasilneži. Prišlo je do demonstracij z vzkliki in zmerjanjem Italijanov, ki so jih poimenovali Mussolinijevi plačanci.

/.../ Za svoje cilje so izkoristili svečanost Sokola in prišlo je do grozovitega uničenja zgodovinskih spomenikov, ki tako naravno krasijo vsa mesta v Dalmaciji.

/.../ Večina domačinov se je vzdržala in bila ogorčena zaradi drhali v službi srbske oblasti. Po poskusu v Splitu so se namenili v Trogir.

Ko se je znočilo, so začeli vandalizem, kakršnega težko razumemo. Divja jeza, odobrena s pasivnim vedenjem lokalnih in policijskih oblasti, se je dvignila nad prelepe beneške spomenike ... V temačni decembrski noči so levi Svetega Marka, ki so jih stoletja spoštovali, zlomljeni od udarcev kladiva najete drhali iz Beograda, padli. Tako so bili levi z Morskih in Kopenskih vrat ter veliki lev, ki je znotraj prelepe mestne lože, po naročilu uničeni z vandalskimi rokami.

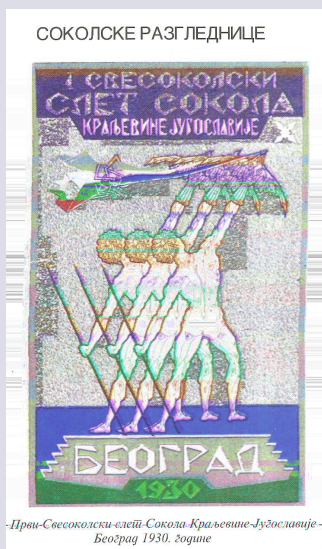
Naslednjo noč so se vrnili z baklami in s kladivi še težje poškodovali spomenike. Pod beneško ložo so uporabili dinamit, da bi uničili velikega leva Sv. Marka. Tako je bilo v nekaj urah vse tisto, kar je Trogir ponujal vsemu svetu – slavo in umetnost italijanske kulture, poškodovano in v veliki meri uničeno.

Divje protiitalijansko srbsko sovraštvo, Corriere Istriano, 6. december 1932 – leto XI

Vir 2

Sokolski plakati in razglednice

Dušan Cvetković, Sokoli i sokolski sletovi, Miroslav, Beograd 2007.

1. Kaj vidite na razglednici? Opišite ljudi, oblačila, predmete in simbole.
2. Kakšen naslov bi dali razglednicam?
3. Kaj je prikazano na sredini razglednice, kaj na robovih, kaj v ospredju in kaj v ozadju?
4. Kaj je avtor želel prikazati? Ali imajo razglednice kakšno sporočilno vrednost in simboliko?

5. skupina – vloga učiteljice iz Sarajeva

1. Preberite in analizirajte zgodovinske vire, izpolnite preglednico 1 in odgovorite na vprašanja:
2. Sokol Kraljevine Jugoslavije – kaj je to?
3. Navedite njegove cilje in namen.
4. Kakšno vlogo je imelo sokolsko gibanje pri ohranitvi jugoslovanske identitete?

Ko boste izpolnili preglednico in odgovorili na vprašanja, določite poročevalca, ki bo predstavil odgovore s stališča učiteljice.

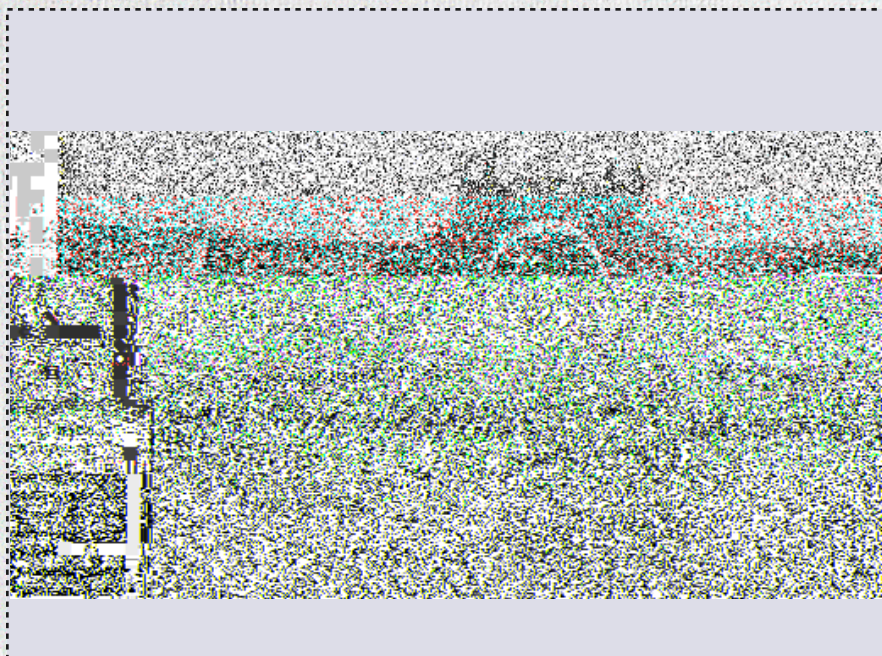
Vir 1

Poti in cilji

(V Politiki je bila 19. 1. 1933 objavljena Resolucija sokolske zveze, ki so jo sprejeli na zasedanju Sokolske zveze v Beogradu, 29. 3. 1931)

Resolucija sokolske zveze, ki so jo sprejeli na zasedanju Sokolske zveze v Beogradu, 29. 3. 1931

V sokolski organizaciji so vsi člani enaki. Sokolstvo, ki je zvesto demokratičnim načelom svobode, enakosti in bratstva,

6. skupina – vloga gospodinje iz Beograda

1. Preberite in analizirajte zgodovinske virov, izpolnite preglednico 1 in odgovorite na vprašanja:
2. Sokol Kraljevine Jugoslavije – kaj je to?
3. Navedite njegove cilje in namen.
4. Kakšno vlogo je imelo sokolsko gibanje pri ohranitvi jugoslovanske identitete?

Ko boste izpolnili preglednico in odgovorili na vprašanja, določite poročevalca, ki bo predstavil odgovore s stališča gospodinje.

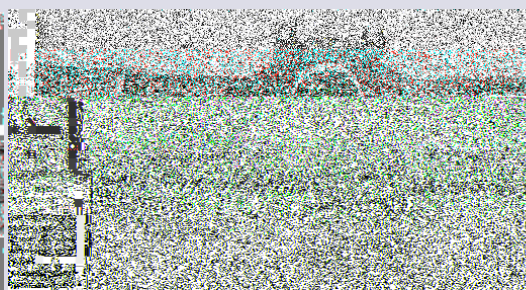
Vir 1

Potem so me starši vpisali v Sokol: to bo dobro za moj telesni razvoj. Bilo nas je nekaj iz razreda in nekaj učencev z drugih šol. Imeli smo zelo priljubljenega vodjo, ki smo ga morali klicati brat. Ime mu je bilo Vlado Lesjak, svetlolas, modrook, vedno prijazen z nami, zato mislim, da smo ga vsi vzljubili. Da, zahteval je disciplino, ampak nikoli ni bil čemerer, ali Bog ne daj, grob. Mislim, da je imel rad svojo službo. Začutili smo, da je to človek s posebno kulturo vedenja do ljudi. Gojil je prijateljski odnos, in to je temelj vseh pravih sokolov.

Branko Polić, *Zračna klepsidra*, Durieux, Zagreb, 2007. Str. 57..

Vir 2

»Celoten Beograd je bil včeraj kot en velik stadion«

Politika, 29.6.1930

Vir 3

Telesne vaje naše vojske (fotografija s shoda v Beogradu)

Ilustrirani Slovenec, 6. 07 1930. šte. 27

1. Kaj vidite na sliki?
2. Kaj je sporočilnost slike?
3. Ali je na sliki kaj neobičajnega?
4. Kaj bi želeli še izvedeti?

Diskusija o vlogah in različnih pogledih na sokolsko gibanje

Izpolnjevanje preglednice (glejte prilogo)

Odgovarjanje na ključno vprašanje:

Jugoslovanski Sokol – mladinska organizacija ali politična stranka?

Razprava in sklep

Priloge:

Preglednica 1

Pozitivne strani (izobraževanje, šport, potovanja, povezovanje ljudi)	Negativne strani (indoktrinacija, nacionalizem, nasilje ...)

Preglednica 2

Izobraževanje, šport, pismenost	Indoktrinacija	Nacionalna identiteta